

Kur'an'ın ve Kutsal Kitabın Kadına Bakış Açılarının Karşılaştırılması (Yaratılış Hikâyesine Göre)

Dr. Fûruzan Rasîkhî

Özet

Dinî bilgiler, kutsal dinî metinlerden elde edilen ve bu esasa göre şekil alan bilgilerdir. Bu bilginin önemli unsurlarından biri, kutsal metnin kadınlara bakış açısıdır. Bu makalede Kur'an ve Kutsal Kitap izleyicilerinin kadınlara dinî bakış açısı hakkında bilgi edinmek için bu iki kitaba başvurduk ve yaratılış hikâyesi ve özellikle de insanın dünyaya gelişini dikkate aldık. Kur'an'da ve Kutsal Kitap'ta zikredilen iki rivayetin içeriğini karşılaştırma ve ortak ve farklı taraflarını gösterme suretiyle her bir rivayetin izleyicilerinin düşünceleri üzerindeki tesirlerini ve neticelerini ortaya koymaya çalıştık. Böylece Kutsal Kitabın rivayetinin etkisi altında kalmış bir toplumda kadınlara karşı kötümserliğin ve kabalığın köklerini aydınlatmak istedik.

Kutsal Kitabın kadınlara karşı aldığı konumu anlayabilmek için muhtelif noktalar dikkate alınabilir. Mesela bu Kitapta Allah nasıl tasvir ediliyor ve bu tasvirin cinsiyeti nedir? Veya her şeyin ve insanın da çift yaratılmasının sırrı nedir? Yaratılış hikâyesi ve dünyaya iniş nasıl rivayet edilmiştir ve bu olaylarda kadının rolü ve payı nasıl değerlendirilmektedir? Veya bu Kitabın kadınlara uygun görüldüğü toplumsal konum ve ailedeki görevleri nelerdir?

Bu makalede yaratılış ve dünyaya iniş hikâyesini inceleyeceğiz. Amacımız bu hikâyede kadının rolünü beyan etmek, Kur'an ve Kutsal Kitabın bu konuya bakış açılarını karşılaştırarak bu iki rivayetin ne ölçüde birbiriyle uyduğunu, hangi noktalarda ayrıldıklarını ve bu iki kitabın izleyicilerinin düşüncesi üzerindeki neticelerinin ve gereklerinin ne olduğunu göstermektir.

Ayet ve benzerleri, önce bir insanın yaratıldığını, sonra çiftinin ondan yaratıldığını ve ondan sonra neslin çoğalmasının o ikisiyle başladığını göstermektedir. Bu yüzden neslin çoğalmasında kadın ve erkek aynı ölçüde pay sahibidir. Allah beşerin nesline değer vermiş ve hiç kimseyi bu keremden mahrum etmemiş, "Andolsun, biz Âdemoğlunu yücelttik." (İsra/70) ve üstünlük ölçüsü olarak takvayı belirlemiştir:

Kur'an'da Havva

Kur'an'da Havva'nın adı geçmemiş ve her yerde ona "Âdem'in eşi" (Bakara/35; A'raf/19) ünvanıyla işaret edilmiştir. İnsanın yaratılışıyla ilgili Kur'an'da şöyle geçmektedir:

"Ey insanlar sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini yaratan ve her ikisinden birçok erkek ve kadın türetip-yayan Rabbinizden korkup-sakının." (Nisa/1)

Bu ayet ve benzerleri, önce bir insanın yaratıldığını, sonra çiftinin ondan yaratıldığını ve ondan sonra neslin çoğalmasının o ikisiyle başladığını göstermektedir. Bu yüzden neslin çoğalmasında kadın ve erkek aynı ölçüde pay sahibidir. Allah beşerin nesline değer vermiş ve hiç kimseyi bu keremden mahrum etmemiş, **"Andolsun, biz Âdemoğlunu yücelttik."** (İsra/70) ve üstünlük ölçüsü olarak takvayı belirlemiştir:

"Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün olanınız, takvaca en ileride olanınızdır." (Hucurat/13)

Kur'an dünyaya inişten üç surede söz etmiştir: A'raf (19-27), Bakara (35-38) ve Ta-Ha (117-123). A'raf suresinde şöyle geçer:

"Ey Âdem, sen ve eşin, cennete yerleşin, ikiniz de dilediğiniz şeyleri yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın, çünkü zalimlerden olursunuz. Şeytan, onlara gizli kalmış olan avret yerlerini belirtip göstermek için ikisini de vesveselendirdi ve bu ağacın meyvesini yerseniz mutlaka iki melek haline gelir yahut da ebedi ömre kavuşursunuz, onun için Rabbiniz sizi nehyetti dedi. Ve yemin ederek şüphe yok ki dedi, ben size öğüt verenlerdenim. Onları böylece aldattı. Derken o ağacın meyvesinden tadınca avret yerlerini

gördüler ve cennetteki ağaçların yapraklarıyla avret yerlerini örtmeye koyuldular. Rableri nida edip onlara dedi ki: Sizi, şu ağacın meyvesini yemeden menetmedim mi ve demedim mi ki Şeytan, hiç şüphe yok ki size apaçık bir düşmandır. Her ikisi de Rabbimiz dedi, kendimize zulmettik biz, bizi yarlıgamazsan, bize acımazsan ziyankârlardan olursun. Tanrı, inin dedi, bir kısmınız, bir kısmınıza düşman olacak ve yeryüzünde muayyen bir vakte dek kalmanız mukadder. Orada dirileceksiniz dedi, orada öleceksiniz ve orada dirilip mezardan çıkarılacaksınız. Ey Âdemoğulları, avret yerlerinizi örtecek libas ve giyip süsleneceğiniz elbise indirdik size. Tanrıdan çekinme elbisesine gelince: O, daha da hayırlıdır ve bunlar, insanların anıp öğüt almaları için indirilen Allah ayetlerindedir. Ey Âdemoğulları, Şeytan, ananızı, babanızı cennetten çıkardığı ve avret yerlerini onlara göstermek için büründükleri elbiseyi sıyrıp üstlerinden attığı gibi sakın sizi de bir derde uğratmasın.” (A'raf/ 19-27)

Yukarıdaki ayetlerde her yerde Âdem ve Havva'dan –beraber- söz edilmiştir. Allah her ikisine cennet nimetlerini tatma iznini vermiş, her ikisine belli bir ağacın meyvesini yasaklamış, şeytan her ikisine vesvese vermiş, her ikisi de ağacın meyvesini tatmış, hoş gitmeyen yerleri görünmüş ve yapraklarla örtünmüşler ve de Allah her ikisine de öfkelenmiş. Onlar Allah'tan af dilemişler ve Şeytan'la beraber dünyaya inmişler. Bu ayetlerin sonunda Allah, Âdem'in evlatlarına hitap ediyor ve hidayet ve irşad amacıyla onları ilk atalarının kaderine düşürmekten sakındırıyor.

Bakara suresinde Şeytan'ın vesvesesinden ve Âdem'le konuşmasından özetle bahsedilmiş ama dünyaya inişinin etkilerinden ve neticelerinden daha fazla söz edilmiştir (Bakara/ 35-38). Ta-Ha suresinde de dünyaya inişten önceki durum ve Şeytan'ın vesveseleri hakkında daha fazla bilgi olduğu görülüyor. Ama bu ayetlerde Şeytan'ın Âdem'e vesvese verdiğini ve sonra Âdem ile Havva'nın ağacın meyvesini yediğini görüyoruz. İsyân ve yoldan çıkma Âdem'e nispet ediliyor ama dünyaya iniş ikil (dual şahıs kipinde) oluyor ve yine kurtuluş vaadi de ikildir (Ta-Ha/ 117-123).

Her üç surede hikâyenin tamamı göz önünde bulundurulduğunda, Âdem'in ve Havva'nın dünyaya inişiyle sonuçlanan hata, Şeytan'ın vesveseleri yoluyla gerçekleşmiştir ve hatta bazı ayetlerde sadece Âdem kınanmıştır. Her durumda dişi zamirinin ve dünyaya inişte ikil zamirinin kullanılması, bu amelin bir kişi tarafından yapılmadığını, her yerde Havva'nın Âdem'in yanında ve amellerinde ona ortak olduğunu göstermektedir.

Kutsal Kitap'ta Havva

Eski Ahit'te insanın yaratılışından şöyle söz edilmektedir:

“Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı. Onları kutsayarak, “Verimli olun, çoğalın” dedi” (Yaratılış 1: 27-28)

Sonra Havva'nın yaratılışıyla ilgili şöyle deniyor: “Sonra, “Âdem’in yalnız kalması iyi değil” dedi, “Ona uygun bir yardımcı yaratacağım.”... RAB Tanrı Âdem’e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken, RAB Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Âdem’den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem’e getirdi. Âdem, “İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir” dedi, “Ona ‘Kadın(nisa)’ denilecek, çünkü o adamdan(insandan) alındı.” (Yaratılış 2: 18 ve 21-23)

Görüyoruz ki önce Allah, insanın yaratılışını erkek ve dişi şeklinde kendisine bağ-
lıyor ama sonra kadının erkekten yaratılmış olduğundan bahsediliyor. Eski Ahit’in ya-
ratılış hikâyesi rivayetinde dikkate değer nokta şudur: Kadın, Âdem’in yalnızlığını gi-
dermek için yaratılmıştır, hem de Âdem’in kaburgasından. Bu yüzden bu hikâyeye
göre kadının yaratılışı erkeğin vücudunun bir ürünüdür. Erkek için yaratılmıştır ve er-
keğin vücudundan ortaya çıkmıştır. Kadın, Âdem’in vücudunun bir parçası olduğu
için her zaman ona bağımlıdır.

Peki, Havva'nın dünyaya inişteki rolü neydi? Yaratılış bölümünde şöyle anlatılıyor:

“RAB Tanrı'nın yarattığı yabani hayvanların en kurnazı yıldı. Yılan kadına, “Tanrı gerçekten, ‘Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin’ dedi mi?” diye sordu. Kadın, “Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz” diye yanıtladı, “Ama Tanrı, ‘Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz’ dedi.” Yılan, “Kesinlikle ölmezsiniz” dedi, “Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyve-
sini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyi kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız.” Ka-
dın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici ol-
duğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi. İkisinin
de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendi-
lerine önlük yaptılar. Derken, günün serinliğinde bahçede yürüyen RAB Tanrı'nın se-
sini duydular... RAB Tanrı Âdem’e seslendi... “Sana meyvesini yeme dediğim ağaç-
tan mı yedin?” Âdem, “Yanıma koyduğum kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de
yedim” diye yanıtladı... RAB Tanrı kadına, “Çocuk doğururken sana çok acı çektire-
ceğim” dedi, “Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, seni o yö-
netecek.” RAB Tanrı Âdem’e, “Karının sözünü dinlediğin ve sana, meyvesini yeme
dediğim ağaçtan yediğin için toprak senin yüzünden lanetlendi” dedi, “Yaşam boyu
emek vermeden yiyecek bulamayacaksın.” (Yaratılış 3. Bölüm)

Bu rivayet çok önemli noktalar içermektedir, sembollerle doludur ve çeşitli şe-
killerde tefsir edilebilecek özelliktedir. Yaratılış bölümünde sadece Şeytan tarafından
kandırılma ve Âdem’i kandırmanın Havva'nın işi olduğu düşünülmeyle kalmıyor,
Havva ilahi emre karşı gelmeye tamamen istekli ve bu konuda becerikli birisi olarak
tanıtılıyor. Yani Havva o kadar çabuk ve kolaylıkla aldanıyor ki Kutsal Kitabı oku-
yan kişi, Allah’a isyan fikrinin sadece Şeytan’a ait olduğuna ve Havva'nın aklında

böyle bir fikrin olmadığına dair şüpheye düşüyor. Bu iddiayı kanıtlamak için Allah'ın Âdem'e emrini, Havva'nın Şeytan'a verdiği haberle karşılaştırmamız ve bu ikisinin arasındaki farkları görmemiz yeterlidir. Yaratılış bölümünde (2: 16-17) Allah'ın emrinin şöyle olduğunu okuyoruz:

“Ona, “Bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin” diye buyurdu, “Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün.” Ama üçüncü bölümde (1-3) şunu okuyoruz: “Yılan kadına, “Tanrı gerçekten, ‘Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin’ dedi mi?” diye sordu. Kadın, “Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz” diye yanıtladı, “Ama Tanrı, ‘Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz’ dedi.”

Allah'ın asıl emriyle Havva'nın çıkardığı sonuca göre anlattıkları arasındaki ihtilaflar şunlardır:

Allah'ın asıl emri:

- 1- Allah, buyurdu, dedi.
- 2- Bahçede istediğin ağacın meyvesinden yiyebilirsin.
- 3- İyiyle kötüyü bilme ağacı
- 4- Sen
- 5- Yeme
- 6- Ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün.

Havva'nın anlatışı

- 1- Allah dedi.
- 2- Bahçedeki ağaçların meyvesinden yiyebiliriz.
- 3- Bahçenin ortasındaki ağaç
- 4- Siz
- 5- Ondan yemeyin ve ona dokunmayın.
- 6- Yoksa ölürsünüz.

Bu ihtilaf noktaları aslında şunlara sebep olmuştur: İlahi kudret ve velayetin küçültülmesi (1. nokta), cömertliğin bol hevesli bir izin türüne çevrilmesi (2. nokta), kendisinin sanki hiç önemi yokmuş gibi, ağacın öneminin mekâna dayalı (=bahçenin ortasında) bir önem seviyesine düşürülmesi (3. nokta), yapılmaması gerektiği halde Allah'ın emrine dehalet ve üzerinde tasarruf, nitekim Eski Ahit'te şöyle yazar:

“O'nun sözüne bir şey katma, yoksa seni azarlar, yalancı çıkarırsın.” (Süleyman'ın Özdeyişleri 30:6) “Size verdiğim buyruklara hiçbir şey eklemeyin, hiçbir şey çıkarmayın.” (Yasanın Tekrarı 4:2) (4. ve 5. noktalar) ve buyruğun kuvvetinin azaltılması (6. nokta).

Bu değiştirmeler, eksiltmeler ve fazlaştırmalar, tesadüfi olamayacak kadar veya bir kimsenin konuşmasındaki sözleri naklederken yapılan basit değişiklikler sınıfında olamayacak kadar hesaplı ve önemliler. Bunlar Havva tarafından yılan (=Şeytan) karşısında gösterilen, telkinlere açık olma, hatta kabule hazır olma durumudur. Eğer mesele sadece Havva'nın Şeytan tarafından kandırılması olsaydı, Havva'nın, Şeytan vesvesesine başlamadan önce pak ve garezsiz bir şahıs olması gerekirdi. En azından Allah'ın emrini olduğu gibi aktarmalıydı, muhtelif şekillerde önemini, gücünü ve değerini azaltarak değil. Havva, Şeytan vesvesesine başlamadan önce ortamı onun için hazırlamış ve Şeytan, Havva'da olan kabiliyeti yeşertmiştir. (Kimelman; 1999: 244-245)

Bununla beraber Eski Ahit, insanın dünyaya inişini Havva'nın hatasına bağlıyor, hem de yılanın (=Şeytanın) tahrikiyle. Havva Âdem'i itaatsizliğe sürüklüyor ve neticede ikisi de dünyaya inmeye ve ilahi cezaya maruz kalıyorlar.

Yeni Ahit'te iki yerde yaratılış hikâyesine ve dünyaya inişe değinilmiştir ve her ikisi de elçi Pavlos'un mektuplarındadır. Orada da Eski Ahit'teki rivayetin aynısının kabul edildiği görülmektedir. Pavlos diyor ki:

“Ne var ki, yılanın Havva'yı kurnazlığıyla aldatması gibi, düşüncelerinizin Mesih'e olan içten ve pak adanmışlıktan saptırılmasından korkuyorum.” (2. Korintliler 11: 3) Başka bir yerde de şöyle söylüyor: “Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı; aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç işledi. Ama doğum yapıp kurtulacaktır; yeter ki, sağduyuyla iman, sevgi ve kutsallıkta yaşasın.” (1. Timoteos 2: 13-15)

Zikretmeye değer bir nokta Pavlos'un Mesih'e yönelmeden önce Hristiyanların peşine düşüp eziyet eden mutaassıp Yahudi zümresinde olmasıdır. (Hocks 1377: 328) Bu yüzden Yahudilik inançlarını Hristiyan olduktan sonra da korumasında şaşılacak bir şey yoktur. Böylece Havva'nın yaratılış hikâyesi ve Âdem'in dünyaya inişindeki taksiri, makbul bir miras gibi Hristiyan kilisesine geçmiştir.

Eski Ahit'teki Hikâyenin Düşünsel ve Toplumsal Tesirleri

“Eski çağlarda kadının zalimce ve tahammül edilemeyecek vaziyeti Kutsal Kitap'ta gün yüzüne çıkmaktadır. Eski ve Yeni Ahit'in yazarları, kendi dönemlerinin adamlarıydılar. Kendi dönemlerinin önyargılarından bağımsız ve uzak olduklarını düşünmek sığ görüşlülük olur. Aslında Kutsal Kitap, modern çağ kadınları, hatta genel olarak modern çağ insanı için sarsıcı ve kabul edilemez bir çok konu içermektedir. Modern çağ kadınlarının kendilerine dair tasavvurları; bir ölçüde bağımsız ve kendi kaderlerini belirleme hakkına sahip şahıslar oldukları şeklindedir. şimdi ise Kutsal Kitap'ta yazılanlara bakıldığında, kadın kocasına, sanki kölenin sahibine veya halkın sultanına hitap ettiği gibi hitap ediyor. On Emir'de bir adamın karısı, o adamın inek ve eşek türünden mallarının yanında zikrediliyor:

Hıristiyanlık'ta yüzyıllar boyunca Hıristiyan yazarlar ve ilahiyatçılar da Eski Ahit'teki Havva'nın yaratılış hikâyesine çok önem verdiler. Eğer Havva hikâyesi, dünyaya iniş hikâyesiyle birleştirilecek olursa kadınların akli ve ahlakî düzeylerinin yapı itibarıyla erkeklerden daha yüksekte olduğuna dair şüphesiz inkâr edilemez deliller ortaya çıkacaktır.

“Komşunun evine, karısına, erkek ve kadın kölesine, öküzüne, eşeğine, hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.” (Eski Ahit, Mısır'dan Çıkış 20: 17)

Aynı zamanda koca karısını boşayabiliyordu ama kadın boşanmayı istemiyordu. Kadının gayrimeşru ilişkisinin ve ihanetinin ağır cezaları vardı ama kocanın ihaneti sadece başka bir erkeğin hakkını çiğnediğinde, yani kocası olan bir kadınla gayrimeşru ilişki kurduğunda cezalandırılıyordu. Erkek, kendi kızlarını, kendi köleleri gibi satabiliyordu. Karı-kocanın çocuğu olmadığıda sorunun kadında olduğu düşünülüyordu. Özetle kadınların hukukî ve toplumsal vaziyeti, bağımlı ve ikinci sınıf varlık durumundaydı. Yahudi kavminin dualarından biri şuydu: “Allah'ım, beni kadın olarak yaratmadığın için sana şükrediyorum.” (Van Nieuwenhuijze 1985: 135-140)

Hıristiyanlık'ta yüzyıllar boyunca Hıristiyan yazarlar ve ilahiyatçılar da Eski Ahit'teki Havva'nın yaratılış hikâyesine çok önem verdiler. Eğer Havva hikâyesi, dünyaya iniş hikâyesiyle birleştirilecek olursa kadınların akli ve ahlakî düzeylerinin yapı itibarıyla erkeklerden daha yüksekte olduğuna dair şüphesiz inkâr edilemez deliller ortaya çıkacaktır. Tarih boyunca Hıristiyanlık, kadın karşıtı geleneğini büyük ölçüde Havva'nın yaratılış ve dünyaya iniş hikâyesinin arkasına saklamıştır. Özellikle de yakın zamana değin bu iki hikâyenin efsanevî telakki edilmediği, geri dönüşsüz ve şüphe götürmeyen tarihî bir gerçek kabul edildiği noktasına dikkat edilmelidir. Hem meşhur ruh bilimcilerden, hem de ciddi Kutsal Kitap araştırmacılarından olan Reik şöyle diyor: “Havva'nın doğumuyla ilgili Kutsal Kitap'ta yer alan hikâye, tarihin en büyük hilesi ve kandırmacasıdır.” (Reik 1965: 124)

Batı kültüründe kökü hem Yunanlıların derin kadın düşmanlığına (Aristo'nun kadınlarla ilgili yargısını hatırlayalım) ve hem de Eski Ahit'e uzanan kadın düşmanı akımlar, Yeni Ahit'te de açıkça devam etmiştir. Yeni Ahit'te devam etmesi de kadın düşmanı akımların güçlenmesine yardım etmiştir. Çünkü Yeni Ahit'in Hıristiyanlar için Eski Ahit'ten daha önemli olduğunu söylemeye gerek bile yoktur. Elbette Yeni

Ahit'in bölümleri arasında en fazla kadın düşmanlığı, Pavlos'un Mektupları'nda göze çarpmaktadır. Aziz Pavlos yoğun bir şekilde hem toplum düzeyinde ve hem de Hıristiyanlığın doğduğu dönemdeki Hıristiyan topluluğu düzeyinde düzen ve tertiple ilgiliydi. Onun için, kadınların Hıristiyan topluluklarında hâkim ve üstün bir konuma sahip olmamaları çok önemliydi. Ortalık yerde konuşmamalı, başlarını örtülü tutmalıydılar. Çünkü bunlar, Hıristiyanlık adıyla ortaya çıkan yeni dinin, kötü bir isim edinmesini, hayâsızlıkla anılmasını ve başkalarının alaylarına maruz kalmasını engelliyordu. Çünkü bir de Hıristiyanlık düşmanları, yeni ortaya çıkan Hıristiyanları ahlaki fesat ve kadınlara düşkünlükle itham ediyorlardı. Bu yüzden Aziz Pavlos tekrar tekrar meşru ve sahih cinsel davranışlar üzerinde duruyor ve kadınların topluluklarda ön sıralarda oturmamalarını, erkeklerin arkalarında olmalarını söylüyordu. Doğal olarak kendi düşüncelerini ve fiillerini, ortaya çıkan Hıristiyan toplumuna ki içlerinden birçoğu Hz. İsa'nın nasıl davrandığını ve amel ettiğini hatırlıyordu, açıklayabilmeliydi. Bu yüzden dinî tefsire ve açıklamaya yöneldi. Bu açıklamalar 1. Korintliler'de (11: 3-16) geçmektedir. Örneğin:

“Ama şunu da bilmenizi isterim: Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek, Mesih'in başı da Tanrı'dır... Erkek başını örtmemeli; o, Tanrı'nın benzeri ve yüceliğidir. Kadın da erkeğin yüceliğidir. Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı.”

Pavlos burada kendi görüşlerini, onun zamanında makbul ve rayiç bir tefsir olan, Yarattığı bölümünün tefsirine dayandırıyor. Aziz Pavlos'un 1. Timoteus'a mektubunda (2: 11-15) da şöyle geçer:

“Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde öğrensin. Kadının öğretmesine, erkeğe ege-men olmasına izin vermiyorum; sakın olsun. Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı; aldatılan da Âdem değil, kadın aldatılıp suç işledi.”...

Pavlos'un Efeslilere mektubunda da kadınların aile yaşamındaki konumları açıkça gösterilmiştir:

“Kilise Mesih'e bağımlı olduğu gibi, kadınlar da her durumda kocalarına bağımlı olsunlar.” (5: 24)

Bu tür sözler, Allah'ın ilham ettiği sözler olarak düşünüldüğü ve kimse onları yazıldığı ortamın kendine has toplumsal ve kültürel muhiti çerçevesinde değerlendiremediği için, yani onları özel bir zamana ve mekâna tabi değil, genel hükümler olarak gördükleri için Batı'daki kadınların toplumsal ve hukukî vaziyeti üzerinde büyük bir etki bırakmıştır. Bu yüzden gerçeklik (fact) yönü olan bir şey, kurala (norm) ve değere (value) dönüştü. Yani kadınlar önceden aşağıda oldukları için yine aşağıda olma-

ları gerektiği neticesine varıldı ve onların aşağıda olması da değer barındırmaktadır. (Van Nieuwenhuijze 1985: 140-141)

Kur'an'da ve Kutsal Kitap'taki İki Hikâyenin Karşılaştırılması

Kur'an'da ve Kutsal Kitap'ta dünyaya iniş hakkındaki iki hikâyenin ortak noktaları, ihtilaflarından oldukça azdır. İki hikâyede de Âdem ve eşi cennette bulunuyorlar, Allah onları bütün cennet nimetlerinden faydalanmaları için teşvik ediyor, sadece tadına bakılması veya yaklaşılmaması veya meyvesinden faydalanılması yasak olan bir ağaç dışında. Kutsal Kitap'ta yılan, Kur'an'da Şeytan, cennette vesvese veren unsurdur. İki hikâyede de yasak ağacın meyvesinden tatmak dünyaya iniş sebebi oluyor.

İki hikâyedeki ihtilaf tam olarak Havva'nın dünyaya inişteki rolünde başlıyor. Kur'an Âdem ve Havva'nın birlikte kandırıldığını söylemekle kalmıyor

“Ey Âdemoğulları, Şeytan, ananızı, babanızı cennetten çıkardığı ve avret yerlerini onlara göstermek için büründükleri elbiseyi sıyırıp üstlerinden attığı gibi sakın sizi de bir derde uğratmasın.” (A'raf/27)

iki yerde de olanca açıklığıyla kandırılmanın Âdem'den başladığını ifade ediyor, Havva'dan değil:

“Şeytan, ona vesvese verdi de ey Âdem dedi, sana ebedilik ağacını ve zeval bulmayacak devleti göstereyim mi?... Ve Âdem, Rabbinin emrine karşı geldi de umduğundan mahrum oldu.” (Ta-Ha/120-121)

Yine başka bir ayette şöyle okuyoruz:

“Andolsun, biz bundan önce Âdem'e ahid vermiştik, fakat o, unuttu. Biz onda bir kararlılık bulmadık.” (Ta-Ha/115)

Bu yüzden bu hatadan tövbeyi de Âdem'e bağlıyor:

“Âdem, Rabbinden bazı sözler belledi de Allah tövbesini kabul etti.” (Bakara/37)

Bununla beraber Eski Ahit, insanın dünyaya inişini Havva'nın hatasına bağlıyor, hem de yılanın (=Şeytanın) tahrikiyle. Havva Âdem'i itaatsizliğe sürüklüyor ve neticede ikisi de dünyaya inmeye ve ilahi cezaya maruz kalıyorlar.

Özetle Eski Ahit'in hikâyesinde Havva'ya karşı oldukça kötümser bir bakış açısı vardır. Havva Âdem'in kandırılmasının, sorun yaşamasının, neslinin günaha bulaşmasının ve sıkıntıya düşmesinin kaynağı olarak tanıtılmıştır.

Kur'an'ın bu bakış açısı Yeni Ahit'te tamamen ve açıkça farklıdır:

“Aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç işledi.” (1. Timoteos 2: 13)

“Aziz Pavlos'un bu sözleri o kadar ciddiye alındı ki Kilise'deki pederler şu sonuca vardılar: “Yılan Havva'nın yılanı ve Havva Âdem'in yılanıydı.” Bu öğretiyi daha açık da beyan ediyorlardı: Yılan Havva'nın şeytanı ve Havva Âdem'in şeytanıydı.” (Bach 1999: 257)

Kur'an, şeytanın vesvesesinden bahsettiğinde Âdem ve Havva'nın ikisini de kapsayan ikil (dual) zamir kullanıyor. Bakara suresinin 36. ayetinde ve A'raf suresinin 20, 22 ve 27. ayetlerinde de Âdem ve Havva'nın beraber kandırıldığını ifade ediyor. Kur'an, kadının erkeği günaha zorlayan günah etkeni, fitne sebebi ve şeytanın işbirlikçisi olduğunu öğretmiyor ama Kutsal Kitabın hikâyesinden bunların hepsini çıkarmak mümkündür.

Diğer bir fark Havva'nın yaratılışında ortaya çıkıyor. Eski Ahit başka bir yerde insanın Allah eliyle erkek ve dişi olarak yaratıldığından bahsetmesine rağmen Havva'nın yaratılış hikâyesinde önceki görüşe rücu ediyor ve Âdem'i Havva'nın yaratılışındaki maddi kaynak olarak tanıtır. Üstelik Havva en başta Âdem'in yardımcıları olarak ve onun için yaratıldığından, bir tür ikincil ve bağımlı varlık özelliğine sahiptir. Kur'an'da da Âdem'in eşinin Âdem'den yaratıldığına değinildiyse de onun Âdem'e göre ikincil konumda olduğuna dair hiçbir işaret yoktur. (Fazlu'r-Rahman 1980: 2. Bölüm)

Eski Ahit'in hikâyesinde Allah Âdem'i, yasak meyveyi yedikten sonra uyarıyor ve

Âdem bu itaatsizliğin taksirini eşi Havva'ya yüklüyor ve Havva da uyarı sırasında taksiri, yoldan çıkararak yılanın üzerine atıyor. Oysa Kur'an'da, Allah Âdem ve Havva'yı uyardıktan hemen sonra onlar suçu üzerlerinden atmaya çalışmadan direk şöyle diyorlar:

“Her ikisi de Rabbimiz dedi, kendimize zulmettik biz, bizi yarlıgamazsan, bize acmazsan ziyankârlardan oluruz.” (A'raf/23)

Yani taksirlerinden dolayı özür diliyorlar. Eski Ahit'te Âdem ve Havva kusurlarını kabul etmiyorlar ve özür de dilemiyorlar, sadece çıplaklıklarından ötürü utanç duyuyorlar.

Eski Ahit'e göre Havva'nın hilesinin cezası sancılı bir doğum, eşe karşı isteklilik, sürekli ona tabi olmak ve onun tasallutu altında bulunmaktır. Âdem'in cezası ise toprağın onun yüzünden lanetlenmesi ve ömür boyunca topraktan zahmetle beslenmektir. Bu hikâyede Allah, Âdem ve Havva'yı, hayat ağacından yerler de ölümsüz olurlar diye cennetten çıkarıyor ama Kur'an'da dünyaya iniş sebebinin Âdem'e hitapla Allah'ın buyruğundan çıkmak ve şeytanın ayartmasına uymak olduğu söyleniyor. Aslında dünyaya iniş hikâyesinin kahramanı ve ana mihverdi Kutsal Kitap'ta Havva, Kur'an'da Âdem'dir.

Kur'an'da dünyaya iniş hadisesi anlatıldıktan sonra ümit verici ve müjdeli tabirler görülüyor, üstelik Âdem bağışlanıyor. Âdem'in nesli de, ilahi hidayete uymaları halinde kurtuluş ümidine sahip olabilirler.

Özetle Eski Ahit'in hikâyesinde Havva'ya karşı oldukça kötümser bir bakış açısı vardır. Havva Âdem'in kandırılmasının, sorun yaşamasının, neslinin günaha bulaşmasının ve sıkıntıya düşmesinin kaynağı olarak tanıtılmıştır. Havva'yı Âdem'in vücudunun bir parçası saymasına ilaveten, onu hiçbir şekilde Âdem'in insanlık düzeyine –ki Allah'ın sureti üzerine yaratılmıştır- denk görmüyor.

Kur'an ise bu konuda Havva'dan daha çok Âdem'i kınıyor ve hiçbir zaman doğrudan Havva'ya işaret etmiyor. Dünyaya iniş, etkilerine ve neticelerine karşı da daha iyimser bir bakışı var. Kur'an'a göre dünyaya iniş, insanın itaatsizliğinden kaynaklanmıştı ve Âdem'le Havva bunu beraber yaptı. Ama bu itaatsizliğin onların nesliyle bir ilgisi yoktur, herkes kendi amelinden sorumludur ve herkes için kurtuluş ümidi vardır.

Kur'an, insanî kemallerden, salih amelin ölçülerinden, ilahi rızayı kazanma şartlarından ve cennete girmekten bahsederken kadın veya erkek olmaktan söz etmiyor. Allah'ın Kur'an'da hitabı insanadır ve herkes kendi amellerinden sorumludur (Müddessir/38). Kimse daha önceden mahkûm edilmiyor ve başkasının amelinin yükünü omuzlarına almıyor (İsra/15). Bu yüzden Kur'an'da kadının düzeyi, özellikle

de yaratılış ve dünyaya iniş hikâyesine bakıldığında, insanlık düzeyindedir ve kimse, ilahi rızanın hilafına kendi istek ve iradesiyle yaptığı ameller hariç, kınanmamaktadır. Yine bu yüzden Kur'an'ın insanın yaratılması ve dünyaya inişi hikâyesinde kadının suçlandırıldığına dair ve onun erkeğe göre daha düşük düzeyde olduğunu düşündürecek hiçbir dayanak yoktur. (Fazlu'r-Rahman 1966: 38-40)

Son söz şudur: Kur'an'da ve Kutsal Kitap'taki yaratılış ve dünyaya iniş hikâyesi incelendiğinde, bu iki hikâye arasındaki aşikâr fark hiçbir okuyucunun gözünden kaçmamaktadır ve usulen farklı neticelerle de sonuçlanmaktadır. Yani Eski Ahit'in hikâyesinde var olan –daha önce değindiğimiz- kadınlara bakış açısının düşünsel ve toplumsal etkilerinin, Kur'an'ın hikâyesinde mülâhaza edilen bakış açısının düşünsel ve toplumsal etkilerinden farklı olması gerekir. Ama son derece şaşırtıcıdır ki Kutsal Kitabın kadınlara bakış açısının ayak izleri, bazı Müslüman âlimlerin ve mütefekkirlerin eserlerinde görülmektedir. Bu âlimler, Âdem ve Havva'nın Kur'an'da yer alan hikâyesindeki zarif noktaları görmezden gelerek, Kutsal Kitabın kadın hakkındaki tahrif edilmiş hikâyesini görüş ve düşüncelerine kaynak edinmişlerdir. Bu hususta tamamen kendi zamanlarının revaçta olan geleneksel ve toplumsal bakış açılarının etkisi altında kalmışlardır. İşte bu Kutsal Kitap'tan alınmış olan ve kadınları fesat ve ifsat suçuyla maddi ve manevi faaliyetlerden mahrum eden ve onları yaşamın dışına iten görüştür.

Örnek olarak Gazalî'nin kadın, nikâh ve çocuk terbiyesiyle ilgili görüşleri için meşhur kitabı *Kimyayı Saadet*'e bakılabilir. Bu kitapta Gazalî, Kur'an'dan çok rivayetlere dayanmaktadır. Erkekleri şiddetle kadınlardan sakındırmakta ve Allah'ın yolundan çıkabilecekleri için onlarla arkadaşlık etmekten men etmektedir (Gazalî 1371: c. 1, 372 ve 541). Erkeklerin başına her ne dert, bela ve yokluk geliyorsa kadınlardan geldiğine inanmaktadır (Gazalî 1351: 285) ve kadın erkeğin kulu olmalıdır ki gerçekte de zaten öyledir (Gazalî 1371: c. 1, 316 ve 317). Nikâhla ilgili bölümde de kadınlara sadece erkeğin huzurunu sağlayacak, ona çocuk doğuracak, ilmi, ameli ve ibadeti için ona ortam hazırlayacak bir vesile gözüyle bakmaktadır (a.e. 302-306).

Bu görüşlerin Kur'an metninden çıkarılmadığı ve kesinlikle eleştirilmemiş, incelenmemiş ve Kur'an'la karşılaştırılmamış rivayetlere dayandığı çok açıktır. Geleneksel bakış açısının ve Eski Ahit'in dünyaya inişle ilgili hikâyesinin bu ve benzeri görüşler üzerindeki kuvvetli etkisi ortadadır. Yine kadının aklının ve dininin eksik olduğuna ve de hilekârlığına dair Müslümanların bakış açıları, yoğun bir biçimde Kutsal Kitabın mirasının tesiri altındadır (Murata 1992: 174, 179, 285, 318, 266-285, 314-316). Bu arada bazıları Gazalî gibi geleneksel görüşlere daha fazla değer veriyorlar ve Eski Ahit'in hikâyesini bütün neticeleri ve gerekleriyle beraber kabul ediyorlar, bazıları da Kur'an'a dayanarak kadının insanî konumunu hatırlatmaya çalışıyorlar. Elbette Müslüman mütefekkirlerin her birinin düşünceleri hakkında konuşmak bu makalenin sınırlarını aşan daha fazla bir çalışmayı gerektirmektedir.

Kaynakça

- 1- Gazalî, Ebu Hamit İmam Muhammed (1371), Kimyayı Saadet, Hüseyin Hadivcem çalışması, İntişarat-ı İlmî ve Ferhengî.
- 2- _____ (1351), Nasihatu'l-Muluk, Celaleddin Hümayî tashihi, Encümen-i Asar-i Millî.
- 3- Kutsal Kitap
- 4- Hocks, Master (1377), Kamus-i Kitab-ı Mukaddes, Tahran, İntişarat-ı Esatir.
- 5- Bach, Alice (ed.) (1999), *Women in the Hebrew Bible* (New York and London: Routledge)
- 6- Fazlu'r-Rahman (1966), *Islam*, (New York: Holt, Rinehart and Winston)
- 7- _____ (1980), *Major Themes of the Quran*, (Chicago: Bibliotheca Islamica)
- 8- Kimelman, Reuven (1999), "The Seduction of Eve and the Exegetical Politics of Gender" in Bach, Alice (ed.), *Women in the Hebrew Bible* (New York) and London Routledge.
- 9- Murata Sachiko (1992), *The Tao of Islam*, (New York: State University of New York Press)
- 10- Reik, T. (1960), *The Creation of Woman*, New York.
- 11- Van Nieuwenhuijze, C.A.O. (1985), *The Lifestyles of Islam*, (Leiden: E.J. Brill)

محمّد

بانی آنت و آرمی یار رسول الله

بانی آنت